

An Investigation and Analysis of Semantic-Syntactic Alignment in Persian Translations of Tuesdays with Morrie

Fatemeh Zahra Favaedi^{*}
Fatemeh Bahrami^{**}

The present paper evaluates the syntactic and semantic conformity of two successful and best-selling Persian translations of the English novel "Tuesdays with Morrie" by Mitch Albom, based on the Garcés model (1994). The two mentioned translations were examined according to the semantic-lexical and syntactic-morphological components of the Garces model. Then they were evaluated from the perspective of two criteria of acceptability and adequacy. The findings indicated that Ghahremani's translation, in most cases, successfully conveyed the sentence structures into Persian, demonstrating reliable performance at the syntactic-morphological level. In contrast, Salim and Salim's translation has been enhanced in conveying the meaning and has performed well at the semantic-lexical level. Moreover, syntactic-semantic conformity does not necessarily mean successful conveyance of meaning, and these two are not always aligned. Finally, it is up to the translator to decide which attribute is preferred in the translation.

Keywords: literary translation, the novel "Tuesdays with Morrie", translation evaluation, Garces Model, syntactic-semantic correspondence.

* M.A in Linguistics, Department of Linguistics, Faculty of Letters and Human Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

f.favaedi@mail.sbu.ac.ir
0009-0002-2211-8168

** Corresponding Author: Associate Professor in Linguistics, Department of Linguistics, Faculty of Letters and Human Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

f_bahrami@sbu.ac.ir
0000-0002-0944-9707

Introduction and Theoretical Framework

The present study draws on Carmen Valero Garcés's (1994) evaluation model to examine the degree of semantic–syntactic correspondence in two Persian translations of Mitch Albom's novel *Tuesdays with Morrie* and to explore how this correspondence affects the transfer of meaning from the source language (English) to the target language (Persian). Among the available translations, the versions by Mandana Ghahremanlou (Tehran, Qatreh, 35th ed., 2021) and Maryam Salim and Monireh Salim (Tehran, Soneboleh, 29th ed., 2003) were selected as the corpus of the study due to their continued reprints and popularity among readers. The English text published by the Crown served as the source text for comparison. Because of its emotional–philosophical theme and its portrayal of lived experiences related to love, family, illness, and death, *Tuesdays with Morrie* is a work in which the quality of rendering semantic and structural subtleties in translation directly shapes the reader's reception. This makes a systematic examination of its translations particularly necessary. The theoretical framework of the study is Garcés's evaluation model, which distinguishes four levels—semantic–lexical, syntactic–morphological, discoursal–functional, and stylistic–pragmatic—and defines, for each level, a set of components and strategies for assessing translations. In line with the research aim, the analysis is limited to the first two levels, namely the semantic–lexical and syntactic–morphological, while the discoursal–functional and stylistic–pragmatic levels are left for future studies. Within this model, the components at each level are classified into three categories—“increase,” “maintenance,” and “reduction” of information from the source text to the target text—and each is assigned a positive, negative, or neutral value. On this basis, two key indices of translation quality are obtained: “adequacy” (correctness and accuracy in transferring content and structure) and “acceptability” (fluency, clarity, and impact on the reader). The review of previous research shows that Garcés's model has been used in recent years to evaluate translations of various text types in Persian, including novels, religious and classical works, and texts such as *Nahj al-Balāgha* and *Tārikh-e Beyhaqi*. These studies generally highlight the model's potential to reduce subjectivity in translation criticism and to combine quantitative and qualitative analysis. However, relatively few studies

have focused on multiple Persian translations of a single contemporary English novel from the perspective of semantic–syntactic correspondence. The present research is situated within this gap and seeks to provide a clearer picture of the relationship between translation strategies and the quality of translated literary texts by applying Garcés’s model. Accordingly, the article is structured around three main questions: (1) in what aspects of the syntactic–morphological level can instances of non-correspondence between the two translations and the source text be identified; (2) in what areas of the semantic–lexical level can semantic discrepancies between the English text and the two Persian translations be observed; and (3) how the overall pattern of correspondences and non-correspondences affects the transfer of meaning from the source language to the target language and relates to the indices of adequacy and acceptability. The research method is descriptive-analytic and based on contrastive analysis. First, the English text of the novel and both Persian translations were read in full. Through a multi-step procedure, instances in which a difference or change at the semantic–lexical or syntactic–morphological level was observed were extracted. These instances were then classified according to the components defined for the two levels in Garcés’s model.

Discussion and Results

At the semantic–lexical level, the components included “definition and explanation,” “cultural substitution,” “adaptation,” “syntactic expansion,” “syntactic reduction,” “use of a generic term instead of a specific one and vice versa,” and “ambiguity.” At the syntactic–morphological level, the components considered were “literal translation,” “syntactic change,” “change of point of view,” “compensation,” “semantic or explicative expansion,” “implication,” “reduction,” “omission,” and “change of sentence type.” Each instance was then assigned to one of the three strategies- “increase,” “maintenance,” or “reduction”-and its positive, negative, or neutral value in relation to translation quality was determined. Finally, the frequency of each component and each type of strategy in the two translations was calculated, allowing for statistical comparison and qualitative interpretation. The findings at the semantic–lexical level indicate that Ghahremanlou’s translation is more active than that of

Salim and Salim in terms of both the number of instances and the variety of strategies. At this level, 111 cases were identified in Ghahremanlou's translation and 79 in Salim and Salim's. In both translations, "syntactic expansion" occurs frequently, but it is more common in Ghahremanlou's version. In her translation, "definition and explanation" and "cultural substitution" are used more extensively to clarify implicit meanings, cultural references, and semantic relations between clauses, and in a few cases, "adaptation" is also employed. In contrast, Salim and Salim show a stronger tendency towards "syntactic reduction" and simplification. As a result, the target text is more concise in many instances, but some semantic and imagistic details of the source text are occasionally reduced or omitted. The analysis of the "use of a generic term instead of a specific one and vice versa" shows that this strategy is employed in both translations, though it appears slightly more frequently in Salim and Salim's version. This can influence the precision of imagery and the representation of the author's distinctive style. With respect to "ambiguity," the two translations display similar frequencies, suggesting that part of the ambiguity stems from the structure of the source text itself, although in some cases a wider use of explicative strategies might have resolved it. Overall, at the semantic-lexical level, Ghahremanlou's translation, through additive strategies and the use of cultural equivalents, shows greater effort to bring the world of the novel closer to Persian readers' frame of reference, whereas Salim and Salim's translation primarily focuses on preserving the main narrative line and maintaining brevity. At the syntactic-morphological level, the results indicate that neither translator relies predominantly on literal translation; English structures are generally recast in more natural Persian patterns. However, the type and extent of syntactic change differ between the two versions. According to the table of syntactic non-correspondence components, 330 cases were recorded in Salim and Salim's translation and 217 in Ghahremanlou's. In Salim and Salim's version, "omission," "reduction," and "change of sentence type" occur more frequently. Complex sentences in the source text are often converted into simple sentences, some informational elements are omitted, and sentence types are altered. This approach contributes to the fluency of the target text and speed of reading, but in some instances, it has resulted in the emphatic

structures and the distinctive style of the source author's prose being rendered into Persian with less precision. In Ghahremanlou's translation, by contrast, components such as "syntactic expansion," "semantic or explicative expansion," and "change in the order of constituents" are more prominent. In many cases, instead of omitting or reducing sentence elements, explanatory clauses are added, or constituents are rearranged so that logical, temporal, and emotional relations are made clearer to the Persian reader. From the perspective of Garcés's model, such expansions are considered positive strategies: although they may increase syntactic non-correspondence on the surface, they contribute to the adequacy and acceptability of the translation. Conversely, the high frequency of reductive strategies in Salim and Salim's translation, while producing a shorter and more fluent text, sometimes leads to the loss of structural subtleties and secondary information contained in the source text. The analysis of the threefold categorization of "increase, maintenance, and reduction," along with the positive/negative/neutral evaluation of the components, shows that in Ghahremanlou's translation, additive and explicative strategies predominate at both the semantic-lexical and syntactic-morphological levels, and reductive strategies are less frequent. In Salim and Salim's translation, by contrast, reductive and omission strategies occupy a more prominent place. Consequently, Ghahremanlou's translation displays a higher number of positive features and a lower number of negative ones. This suggests that, in terms of both adequacy and acceptability, her translation occupies a more favorable position, even though Salim and Salim's version succeeds, at the semantic-lexical level, in rendering the core meaning of many sentences into Persian in a concise and accessible way. At the syntactic-morphological level, however, Ghahremanlou's translation, particularly through syntactic and semantic expansion, reproduces the structure of the source text more precisely and coherently. In the discussion and conclusion, the data indicate that semantic-syntactic correspondence alone does not guarantee more effective meaning transfer, and that many strategies which seem to create non-correspondence on the surface are, in practice, necessary to bridge structural and cultural gaps between the two languages. Strategies such as "syntactic expansion," "change of point of view," and "semantic expansion," while producing formal differences between

source and target texts, can help ensure accurate message transfer by clarifying semantic relations and resolving ambiguities. Conversely, extensive use of reductive and omission strategies, although it shortens the text and improves fluency, may reduce semantic and structural richness and blur some of the subtle layers of the source text. Finally, while the potential of Garcés's model to provide a coherent framework for translation assessment is underlined, some limitations are also acknowledged. For example, the component "definition" is treated as a neutral strategy in the model, whereas in translation between culturally distant languages it can play an explicitly positive role in resolving ambiguity and conveying meaning more accurately. In addition, the status of some components—such as the "use of a generic term instead of a specific one"—is not clearly defined within the tripartite categorization of increase, maintenance, and reduction. The limitations of the present study are also noted, including its focus on two specific translations of a single literary novel and its analysis of only two of the four levels in Garcés's model. It is suggested that future research should extend the analysis to the discursal–functional and stylistic–pragmatic levels, both in the same corpus and in other literary and non-literary texts, in order to arrive at a more comprehensive picture of translation strategies, semantic–syntactic correspondence, and reader reception.

References

- Album, M. (1997) *Tuesdays with Morrie*, London, England, Sphere.
- Garcés, C. V. (1994) A methodological proposal for the assessment of translated literary works: A case study, *The Scarlet Letter* by N. Hawthorne into Spanish. *Babel*, 40(2), 77- 102. <https://doi.org/10.1075/babel.40.2.03val>
- Delisle, J. (1980) *L'Analyse du discours comme méthode de traduction*. Ottawa, Éditions de l'Université d'Ottawa.
- Mounin, G. (1963) *Les problèmes théoriques de la traduction*. Paris, Gallimard. Translation into Spanish by Julio Lago Alonso, 1971, 1977. *Los problemas teóricos de la traducción*.
- Newmark, P. (1988) *A textbook of Translation*. New York, Prentice-Hall.
- Nida, E. (1976) "A Framework for the Analysis and Evaluation of Theories of Translation" in *Translation: Applications and Research*. Brislin, R.W. (ed) New York, Gardner Press, 47-91.
- Santoyo, J.C. (1985) *El delito de traducir*. León, Universidad de León, Servicio de Publicaciones.

- Vázquez-Ayora, G. (1977) *Introducción a la traductología*. Washington, D.C.: Georgetown University Press.
- Vinay, J.P. & Darbelnet, J. (1958/1977) *Stylistique comparée du français et de l'anglais*. Paris, Didier.

فصلنامه علمی «پژوهش زبان و ادبیات فارسی»

شماره هفتاد و هشتم، پاییز ۱۴۰۴: ۱۱۳-۷۹

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۴/۲۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۱۰

نوع مقاله: پژوهشی

بررسی و تحلیل میزان انطباق معنایی - نحوی در ترجمه‌های فارسی رمان «سه‌شنبه‌ها با موری»

* فاطمه زهرا فوائدی

** فاطمه بهرامی

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی میزان انطباق معنایی- نحوی در دو ترجمه فارسی از رمان «سه‌شنبه‌ها با موری» با تمرکز بر دو سطح نخست الگوی گارسس (۱۹۹۴)، یعنی سطح معنایی- واژگانی و نحوی- واژه‌ساختی انجام شده است. برای این منظور، دو ترجمه ماندانا قهرمانلو و مریم سلیم و منیره سلیم به دلیل استقبال گسترده و فراوانی نوبت‌های چاپ، با توجه به مؤلفه‌های هر سطح واکاوی و موارد افزایش، کاهش و حفظ اطلاعات از زبان مبدأ به زبان مقصد استخراج و مقایسه شده‌اند. سپس راهبردهای مثبت، منفی و خنثی به منظور سنجش میزان مقبولیت و کفایت ترجمه‌ها ارزیابی شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که ترجمه قهرمانلو در سطح نحوی- ساخت‌واژی، از راهبردهای مثبت بیشتری بهره گرفته و ساختار متن اصلی را وفادارانه‌تر منتقل کرده است؛ در حالی که ترجمه سلیم و سلیم در سطح معنایی- واژگانی، عملکرد بهتری داشته و توانسته مفهوم را برای مخاطب فارسی‌زبان، شفاف‌تر بازنمایی کند. علاوه بر این

* دانش‌آموخته کارشناسی‌ارشد گروه زبان‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران
f.favaedi@mail.sbu.ac.ir
0009-0002-2211-8168

** نویسنده مسئول: دانشیار گروه زبان‌شناسی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران
f_bahrami@sbu.ac.ir
0000-0002-0944-9707

نتایج نشان می‌دهد انطباق معنایی - نحوی الزاماً به معنای انتقال مؤثرتر مفهوم نیست و این دو جنبه لزوماً هم‌جهت عمل نمی‌کنند. در نهایت انتخاب مترجم میان برجسته‌سازی ساختار یا معنا در ترجمه ادبی، نقشی تعیین‌کننده دارد.

واژه‌های کلیدی: ترجمه ادبی، رمان سه‌شنبه‌ها با موری، نقد ترجمه، الگوی گارسس، انطباق معنایی نحوی.

مقدمه

ترجمه یکی از ابزار گسترش دامنه ارتباطات زبانی است که می‌توان آن را به عنوان مناسب‌ترین راه برای شناخت جوامع بشری و دسترسی به آثار تولید شده در جوامع زبانی دیگر به شمار آورد و این امر از دیرباز همواره مورد توجه تمدن‌های بشری بوده است. در جهان کنونی هم‌زمان با افزایش ارتباطات زبانی و نزدیکی بیشتر جوامع بشری، کمیت متون ترجمه نیز افزایش یافته است. قرن بیستم که به «عصر ترجمه» شهرت دارد، در پی افزایش کمی ترجمه، کیفیت آن نیز مورد توجه قرار گرفته است. از همین‌رو الگوهای گوناگونی برای ارزیابی کیفیت ترجمه ارائه شده‌اند تا از رهگذر آن، کاستی‌های متون ترجمه، شناسایی و اصلاح شوند.

در ترجمه متون ادبی، علاوه بر انتقال ابعاد هنری و زیبایی‌شناختی، امانت‌داری در بیان مفهوم نیز اهمیت ویژه‌ای دارد. در این راستا، پژوهش حاضر با ارزیابی دو ترجمه از رمان «سه‌شنبه‌ها با موری»^۱ بر پایه الگوی گارسس^۲ (۱۹۹۴) به بررسی میزان انطباق معنایی- نحوی در فرایند ترجمه از زبان انگلیسی به زبان فارسی و تأثیر این انطباق در انتقال مفهوم می‌پردازد. انتخاب الگوی ارزیابی گارسس، علاوه بر جامعیت آن، از آن‌رو است که دسته‌بندی ارائه‌شده در این الگو، مانع از اعمال سلیقه و تفسیر شمی در ارزیابی می‌شود. این الگو دارای چهار سطح معنایی- واژگانی، نحوی- صرفی، گفتمانی- کارکردی و سبکی- کاربردشناختی است که با توجه به هدف پژوهش حاضر که تمرکز بر انتقال جنبه‌های نحوی و معنایی در ترجمه دارد، در این مجال، دو سطح معنایی- واژگانی و نحوی- واژه‌ساختی بررسی خواهد شد.

رمان «سه‌شنبه‌ها با موری» اثر میچ آل‌بوم^۳، یکی از پرفروش‌ترین و تأثیرگذارترین کتاب‌های انتشارات نیویورک تایمز در سال‌های اخیر است که بیش از ۳۵ میلیون نسخه از این کتاب در سراسر جهان به فروش رسیده است. این اثر بر اساس داستانی واقعی، ارتباط نویسنده با استاد خود موری شوارتز^۴ را روایت می‌کند. جذابیت و پرفروش بودن این کتاب را می‌توان به فضای واقع‌گرایانه داستان و بیان مفاهیم عمیق از زندگی مثل

1. Tuesdays with Morrie
2. Garces
3. Mitch Album
4. Morrie Schwartz

عشق، ازدواج و مرگ نسبت داد. تاکنون ترجمه‌های زیادی از این اثر به دیگر زبان‌ها و از جمله فارسی انجام شده است که از این میان، دو ترجمه پرفروش و موفق فارسی؛ یعنی ترجمه ماندانا قهرمانلو از انتشارات قطره (چاپ سی و پنجم) و ترجمه مریم سلیم و منیره سلیم از نشر سنبله (چاپ بیست و نهم) به همراه متن اصلی کتاب «سه‌شنبه‌ها با موری» از نشر کرون^۱ (چاپ بیست و پنجم) به عنوان پیکره زبانی این پژوهش انتخاب شده است. این مترجمان، آثار فراوانی از نویسندگان بنام جهان را به فارسی ترجمه کرده‌اند و چاپ متعدد آثار آن‌ها و شمارگان هر چاپ، نشان‌دهنده استقبال گسترده خوانندگان و در عین حال موفقیت مترجمان است. با این حال دستیابی به نظر قطعی درباره چرایی موفقیت دو ترجمه، مستلزم ارزیابی از طریق الگوهای علمی است.

بر اساس مطالب پیش‌گفته، هدف پژوهش حاضر آن است که طبق الگوی موردنظر به ارزیابی مقایسه‌ای دو ترجمه پردازد و مشخص کند که کدام سطح از این الگو در موفقیت ترجمه، نقشی مؤثرتر دارد و آیا هر دو ترجمه از عوامل یکسانی در این موفقیت تبعیت می‌کنند یا میزان انطباق در سطوح مختلف تعیین‌کننده است. بدین منظور، دو ترجمه با توجه به مؤلفه‌های سطح اول و دوم الگوی گارسس، واکاوی و نمونه‌ها استخراج و در دو ترجمه مقایسه شده‌اند. از آنجا که در این الگو، مؤلفه‌ها و شاخص‌های دو سطح به طور کلی در سه حوزه افزایش، حفظ و کاهش جای دارد، تحلیل پژوهش حاضر نیز منطبق بر همین سه حوزه است. به علاوه داده‌های مستخرج بر پایه دو معیار مقبولیت و کفایت در تعیین میزان موفقیت تحلیل شدند که بر اساس ویژگی‌های مثبت و منفی است. بنابراین در کنار بررسی میزان انطباق معنایی- نحوی صورت‌های زبانی، نقش این انطباق در انتقال مفهوم از زبان مبدأ به زبان مقصد نیز بررسی شده تا میزان کفایت و مقبولیت این ترجمه‌ها و عملکرد مترجمان مشخص شود. به این ترتیب پژوهش حاضر به پرسش‌های زیر می‌پردازد:

۱. در کدام جنبه‌های نحوی، عدم انطباق در ترجمه‌ها وجود دارد؟
۲. در کدام جنبه‌های معنایی، عدم انطباق در ترجمه‌ها وجود دارد؟
۳. برآیند میزان انطباق معنایی و نحوی، چه تأثیری بر انتقال مفهوم از زبان انگلیسی به زبان فارسی داشته است؟

پیشینه پژوهش

الگوی ارزیابی گارسس در سال ۱۹۹۴ مطرح شد و به دلیل جامعیت در تحلیل از جمله واژگان، دستور، گفتمان و سبک، مبنای ارزیابی بسیاری از متون ترجمه‌شده به فارسی قرار گرفته است.

رشیدی و فرزانه (۱۳۹۰)، چهار ترجمه فارسی از رمان «شاهزاده و گدا» را بر اساس الگوی گارسس ارزیابی کردند. در این پژوهش مشخص شد که ترجمه‌های محمد قاضی از رمان یادشده به ترتیب در سال‌های ۱۳۳۴ و ۱۳۶۸، بیشترین هماهنگی را با معیارهای این الگو دارند. رشیدی و فرزانه (۱۳۹۲) همچنین ترجمه رمان «دن کیشوت» را بر پایه همین الگو بررسی کردند. با این حال در پژوهش آنان، شواهد عینی از متن ارائه نشده و نتایج به صورت کلی بیان شده است.

غلامی بروچی (۱۳۹۴) در «بررسی مقابله‌ای ترجمه‌های رضایی و مصاحب از رمان غرور و تعصب در چارچوب الگوی گارسس»، فرضیه خود را مبنی بر تأثیر ایدئولوژی مترجمان بر متن تأیید کرد.

فرهادی (۱۳۹۷) در «ارزیابی ترجمه‌های خرمشاهی، صفارزاده و شیخ‌الهند از قرآن کریم بر اساس الگو گارسس» مشخص کرد که در ترجمه خرمشاهی، بیشتر از راهبردهای مثبت استفاده شده و راهبردهای منفی کمتری به کار رفته است؛ که هر دو عملکرد در راستای حفظ معیارهای کفایت و مقبولیت بوده است. در مقابل، ترجمه‌های صفارزاده و شیخ‌الهند، مقبولیت و کفایت کمتری دارند.

صیادانی، اصغرپور و خیراللهی (۱۳۹۶) سه ترجمه فارسی از رمان «قلیل‌اللیل» با عنوان «دل شب» را بر اساس الگوی گارسس مقایسه کرده و اشاره می‌کنند ترجمه آل‌یاسین در دو سطح معنایی-واژگانی و صرفی- نحوی نسبت به دو ترجمه دیگر موفق‌تر است و کفایت و مقبولیت دارد، اما در دو سطح گفتمانی-کارکردی و سبکی-منظورشناختی چندان موفقیتی ندارد و صرفاً از مقبولیت و نه کفایت برخوردار است.

امریایی (۱۳۹۷) به کیفیت ترجمه آیت‌الله یزدی از سوره بقره بر مبنای همین الگو توجه کرده است. بررسی او نشان می‌دهد که مترجم از سبک و شیوه مشخصی در

ترجمه و بیان مفاهیم پیروی نکرده و به تمام ابعاد و جوانب ترجمه به طور یکسان توجه نداشته است. نویسنده همچنین نواقص فراوان ترجمه یزدی را طبق مؤلفه‌های «تعریف یا توضیح»، «هماندسازی»، «بسط نحوی»، «کاهش نحوی»، «تغییر نحو» و «ابهام» شناسایی و استخراج می‌کند.

افضلی و اسداللهی (۱۳۹۸) نیز بر پایه همین الگو به ارزیابی تعریب صالح الجعفری از رباعیات خیام پرداخته‌اند و چگونگی انطباق این الگو را بر آثار ادبی منظوم بررسی کرده‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد که هرچند تمام مؤلفه‌های مطرح در این الگو برای ارزیابی نثر دقیق است، با توجه به تفاوت‌های متون منظوم و منثور، لازم است برخی از مؤلفه‌های نظریه گارسس منطبق با متن‌های منظوم، جرح و تعدیل شود، یا دامنه نظریه از نقد آثار ادبی صرفاً به نقد متون منثور محدود گردد.

افروز (۱۳۹۹)، دو ترجمه انگلیسی کاستلو و بشیری از رمان «بوف کور» را با تمرکز بر سطح اول الگوی گارسس نقد کرده است. نتایج نشان داد که در هر دو ترجمه، راهبرد «اقتباس» غالب است و در عین حال فاقد «ابهام» است. همچنین در ترجمه کاستلو تنها دو مورد «حذف» وجود دارد، ولی ترجمه بشیری، حذف بیشتری دارد. افروز، مهم‌ترین عامل در کیفیت ترجمه بشیری را ویرایش‌های متوالی او طی سال‌های اخیر و دسترسی وی به ترجمه کاستلو می‌داند.

متقی‌زاده و همکاران (۱۴۰۰)، ترجمه‌های شهیدی و دشتی از حکمت‌های نهج‌البلاغه را در چارچوب الگوی گارسس مقایسه و مشخص کردند که ترجمه شهیدی، مقصدگراتر و دارای ویژگی‌های مثبت بیشتری در سطوح «معنایی- لغوی»، «گفتمانی- کارکردی» و «سبکی- کاربردشناختی» است. اما در سطح «نحوی- واژه‌ساختی»، هر دو ترجمه، ویژگی‌ها و عملکرد مشابهی دارند. در سطح چهارم، نقص‌هایی وجود دارد که نیازمند بازنگری ترجمه‌هاست.

رئیزی مبارکه (۱۴۰۲) بر اساس سطح اول الگوی گارسس به ارزیابی ترجمه عربی یحیی الخشاب و صادق نشأت از داستان حسنک وزیر می‌پردازد. به بیان او، انتخاب‌های واژگانی و اصطلاحات متن مبدأ در زبان متن مقصد، دامنه گسترده‌ای دارد و به همین دلیل است که ترجمه عربی تاریخ بیهقی معمولاً به صورت واژگانی صورت می‌گیرد.

همچنین در ترجمه از مؤلفه‌های «تعریف» و «اقتباس»، بیشتر از سایر مؤلفه‌ها استفاده شده و معادل‌های واژگانی در متن ترجمه، یکدست نیستند. او بی‌توجهی به تحولات تاریخی و در زمانی واژه‌ها، معانی پنهان و کنایی کلمات و اصطلاحات زبان فارسی را از مهم‌ترین دلایل خطاهای ترجمه واژگانی در متن یاد شده می‌داند.

تاج‌الدین و نورسیده (۱۴۰۲) نیز در ارزیابی ترجمه عبدالرحمن شرفکندی (هه‌ژار) از ده فصل نخست قانون ابن‌سینا بر اساس این الگو نشان داد که راهبردهای منفی مانند «ابهام» و «تلویح» در ترجمه او فراوان است و از این‌رو ترجمه فاقد مقبولیت لازم است. همچنین در سطح «سبکی - کاربردشناختی»، خطاهای فاحشی دیده می‌شود.

مرور مطالعات پیشین نشان می‌دهد که الگوی گارسس در ارزیابی ترجمه‌های فارسی و عربی، به‌ویژه در متون کلاسیک، دینی و ادبی به طور گسترده به کار گرفته شده است. با این حال بیشتر این پژوهش‌ها یا تنها به بررسی یکی از سطوح چهارگانه نظریه پرداخته‌اند یا داده‌های آنها از متونی انتخاب شده که از نظر سبکی و معنایی، تفاوت‌های بنیادینی با آثار معاصر دارند. از این‌رو پژوهش حاضر از دو جهت نوآورانه است: نخست، تمرکز آن بر اثری معاصر و روایی (سه‌شنبه‌ها با موری) است که بافت زبانی و فرهنگی متفاوتی با متون مورد بررسی پیشین دارد. دوم، تحلیل تطبیقی دو ترجمهٔ پرفروش این اثر، این امکان را می‌دهد تا میزان انطباق معنایی - نحوی در بازار ترجمهٔ فارسی بررسی شود و می‌کوشد نشان دهد که تفاوت‌های راهبردی مترجمان چگونه بر درک مخاطب فارسی‌زبان اثر می‌گذارد.

مبنای نظری

الگوی گارسس (۱۹۹۴) در ارزیابی ترجمه، در واقع ترکیبی از الگوی پیشنهادی وینه و داربلنه^۱ (۱۹۵۸) و آرای دیگر صاحب‌نظران حوزهٔ ترجمه از جمله نایدا (۱۹۷۶)، نیومارک (۱۹۸۸)، دلیسل^۲ (۱۹۸۰)، وازکه ایورا^۳ (۱۹۷۷)، مونین^۴ (۱۹۶۳)، نوبرت^۵ و

1. Vinay & Darbelnet
2. Delisle
3. Vazquez- Ayora
4. Mounin
5. Nubret

سنتویو^۱ (۱۹۸۵) است. گارسس برای ارزیابی میزان تطابق میان متن مبدأ و مقصد، چهار سطح اصلی را معرفی می‌کند.

در فرآیند ترجمه، تمامی این سطوح با هم در ارتباطند و گاه هم‌پوشانی دارند و الزاماً مرز مشخصی بین آنها وجود ندارد؛ زیرا همزمان عملکرد بیش از یک سطح دخیل است. این چهار سطح عبارتند از: سطح اول، معنایی- واژگانی^۲ که به انتخاب و معادل‌یابی واژه‌ها می‌پردازد. سطح دوم، نحوی- واژه‌ساختی (صرفی)^۳ که ساختار جمله و روابط نحوی و واژه‌سازی را بررسی می‌کند. سطح سوم، گفتمانی- کاربردی^۴ که انسجام، پیوستگی و روابط جمله‌ای را در بافت متن تحلیل می‌کند و سطح چهارم، سبکی- کاربردشناختی^۵ که به سبک نویسنده، لحن و بافت فرهنگی و اجتماعی ترجمه توجه دارد (Garcés, 1994: 78-80). با توجه به هدف پژوهش حاضر که تمرکز آن بر رابطه نحوی و معنایی در سطح جمله است، تنها دو سطح نخست (معنایی- واژگانی و نحوی- ساخت‌واژی) بررسی شده و تحلیل سطوح سوم و چهارم به پژوهش‌های آتی واگذار شده است.

سطح اول: معنایی- واژگانی

یکی از اصلی‌ترین چالش‌ها در روند ترجمه، یافتن برابرنهاد واژگانی است؛ زیرا دامنه معنایی واژگان (مترادف) زبان مبدأ و زبان مقصد، مطابقت یکسان و مطلق ندارد. سطح «معنایی- واژگانی» شامل زیرگروه‌های زیر است:

الف) تعریف^۶ یا توضیح^۷ (واژگان بر مبنای تفاوت‌های فرهنگی، فنی یا زمانی): گارسس، «تعریف» را افزودن اطلاعات برای توضیح یک واحد واژگانی خاص با توجه به تفاوت‌های زبانی، فنی یا فرهنگی می‌داند که برحسب نیازهای مخاطب (خواننده) از سوی مترجم در متن مقصد وارد می‌شود (Garcés, 1994: 80).

ب) معادل فرهنگی^۸ یا کارکردی^۹: مؤلفه «معادل فرهنگی» به معادل‌یابی واژگان فرهنگی

-
1. Santoyo
 2. semantical- lexical level
 3. syntactical- morphological level
 4. discursive- functional level
 5. stylistic- pragmatic level
 6. definition
 7. explanation
 8. cultural equivalent
 9. functional equivalent

اشاره دارد؛ به این صورت که واژه فرهنگی زبان مبدأ با نزدیک‌ترین معادل فرهنگی آن در زبان مقصد جایگزین می‌شود.

(ج) اقتباس^۱: در این روش، مترجم پیام یا محتوای خاص زبان مبدأ را از طریق موقعیت مشابه در زبان مقصد بیان می‌کند. در حقیقت مترجم از عبارات‌ها و معادل‌های مأنوس و مفهوم استفاده می‌کند تا دریافت مطلب و درک متن برای خواننده، ملموس‌تر و قابل‌فهم‌تر باشد.

(د) گسترش نحوی^۲: این اصطلاح را نیومارک برای مواردی در ترجمه به کار می‌برد که یک یا چند واژه (محدوف یا ضمنی) بنا به ضرورت به متن ترجمه افزوده شود (Newmark, 1988: 90). این افزایش، ساخت نحوی واحدهای واژگانی را گسترش می‌دهد. به بیان گارسس، این روش، راهکاری مرسوم در ترجمه از زبان انگلیسی است که مفهوم ضمنی بیان‌شده در زبان مبدأ را در زبان مقصد تصریح می‌کند (Garcés, 1994: 81).

(ه) کاهش نحوی^۳: عکس روش پیشین است؛ یعنی در برابر چند واژه زبان مبدأ، یک واژه در زبان مقصد به کار می‌رود (همان: ۸۱).

(و) کاربرد واژه عام به جای واژه خاص و برعکس^۴: این روش ترجمه برای واحدهای بزرگ‌تر از واژه به کار می‌رود، اما برای واژه نیز صادق است (همان: ۸۱).

(ح) ابهام^۵: هنگام ترجمه از زبانی به زبان دیگر، گاه در متن، «ابهام» ایجاد می‌شود؛ به‌ویژه اگر ضمایر شخصی در زبان مقصد، فاقد تمایز جنس دستوری باشند (he/she/her/his). مرجع‌یابی می‌تواند مبهم باشد و مترجم موظف به ابهام‌زدایی در مواردی است که مؤلف در زبان مبدأ، صراحت بیان دارد. به بیان دیگر، اگر ابهام، ناخواسته و ناشی از محدودیت‌های زبان مقصد باشد، مترجم باید آن را برطرف کند (Newmark, 1988: 206-207).

سطح دوم: نحوی - ساخت‌واژی

گاه برای مترجم مقدور نیست که هم‌زمان سبک نویسنده زبان اصلی و نظام زبان مقصد

1. adaptation
2. grammatical expansion
3. grammatical reduction
4. general versus particular
5. ambiguity

را کاملاً حفظ کند؛ زیرا تطابق کامل در نظام آوایی، دستوری و واژگانی زبان‌ها وجود ندارد (Garcés, 1994: 80). در سطح «نحوی- ساخت‌واژی»، مؤلفه‌های زیر دخیل است:

الف) برگردان لفظ به لفظ^۱: این روش زمانی مفید و مؤثر است که بین ساختار و معنای متن اصلی و متن ترجمه‌شده، مطابقت دقیق و کامل برقرار باشد (همان: ۸۱). گارسس استفاده بیش از حد از این روش را مطلوب نمی‌داند، زیرا روان و سلیس بودن ترجمه را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد.

ب) ترجمه از طریق تغییر نحو^۲: ترجمه از طریق جابه‌جایی عناصر، معمولاً باعث ایجاد تغییراتی در ساختار واحدهای زبان مبدأ و زبان مقصد می‌شود. باید توجه داشت که تغییر ساختار نحوی نباید باعث جابه‌جایی سازه تأکیدی جمله شود. به بیان دیگر، علاوه بر ترجمه معنایی واژگان، رعایت ساخت‌های نحوی واحد ترجمه نیز ضروری است. در حقیقت انتقال قالب و ساختار عبارت‌ها از زبان مبدأ به زبان مقصد از شروط اساسی ترجمه است، اما اکثر مترجمان، دستورگردانی را بر اساس شمّ زبانی و بدون خودآگاهی مستقیم انجام می‌دهند. فرهادی (۱۳۹۲)، مهم‌ترین تغییرات نحوی در ترجمه از انگلیسی به فارسی را فهرست می‌کند. او در فهرست خود، تمایزی میان تغییرات الزامی ناشی از تفاوت ساختار نحوی دو زبان و تغییرات اختیاری مترجم که احیاناً انطباق ساختاری و دقت در ترجمه را مخدوش می‌سازد، قائل نیست. چنان‌که بسیاری از موارد به دسته نخست تعلق دارند و ارزیابی ترجمه می‌تواند صرفاً از لحاظ عدم تخطی از قواعد نحوی دو زبان مورد توجه باشد.

1. literal translation
2. transposition

جدول ۱- مهم‌ترین تغییرات نحوی در برگردان از انگلیسی به فارسی

جمله انگلیسی	برگردان فارسی	تغییرات نحوی	
Mistakes are made.	اشتباه پیش می‌آید.	تبدیل اسم جمع به اسم مفرد	۱
White House	کاخ سفید	تغییر جای صفت	۲
Iranian Government	دولت ایران	تغییر اسم به صفت	۳
The man	مرد	تغییر عبارت اسمی به اسم	۴
a repulsively dirty man	آدم تهوع‌آور کثیف	تغییر قید به صفت	۵
according to Quran	قرآن می‌فرماید	تغییر اسم + حرف اضافه به اسم + فعل	۶
After	بعد از	تغییر حرف اضافه به حرف اضافه مرکب	۷
hoarsely	با صدای خشن	تغییر قید به گروه قیدی	۸
a night to remember	شب به یاد ماندنی	تغییر اسم + مصدر به اسم + صفت	۹
sea food	غذای دریایی	تغییر اسم + اسم به اسم + صفت	۱۰
visit	بازدید به عمل آوردن	تغییر فعل به عبارت فعلی	۱۱
give birth to	زاییدن	تغییر عبارت فعلی به فعل	۱۲
the book on the table	کتابی که روی میز است	تبدیل اسم + حرف اضافه + اسم به اسم + جمله‌واره وصفی	۱۳
the exported goods	کالاهای صادراتی	تبدیل اسم مفعول + اسم به اسم + صفت	۱۴
Working with you is a pleasure	۱- کار با شما لذت‌بخش است. ۲- وقتی با شما کار می‌کنم، لذت‌بخش است.	تبدیل مصدر فعلی به جمله‌واره قیدی	۱۵
Working with you is a pleasure	کار کردن با شما لذت‌بخش است.	تبدیل مصدر به اسم مصدر	۱۶

ج) ترجمه از طریق تغییر دیدگاه^۱: ترجمه از طریق تغییر دیدگاه، به معنای تغییر در زاویه دید است (Mounin, 1963: 9). واز که ایورا و وینه و داربلنه (۱۹۷۷)، بیش از ده مورد را برمی‌شمرند؛ مانند: بیان یک جزء به جای جزء دیگر، مکان به جای زمان، اسم ذات به جای اسم معنی، وسیله به جای نتیجه، یک حس به جای حس دیگر، یک کنش به جای کنش دیگر، جمله معلوم به جای مجهول و عبارت دو بار منفی به جای عبارت مثبت و برعکس (Garcés, 1994: 82).

د) جبران^۲: طبق عقیده نیومارک، «جبران» زمانی اتفاق می‌افتد که در بخشی از جمله، دقت معنایی، تأثیر آوایی، استعاره یا تأثیر کارکردی از دست رفته باشد و در بخش دیگری از همان جمله یا جمله مجاور، جبران شود (Newmark, 1988: 90). گارسس بر این باور است که این روش باید به ضرورت همراه با روش‌های دیگر استفاده شود (Garcés, 1994: 82).

ه) ترجمه از طریق گسترش معنی یا توضیح^۳: این شیوه برای شرح و بسط قسمتی از متن مبدأ است که در متن مقصد تصریح می‌شود (Garcés, 1994: 82).

و) تلویح^۴، تقلیل^۵، حذف^۶: «تلویح»، «تقلیل» و «حذف»، راهکارهایی در مقابل «گسترش معنی» است؛ یعنی مترجم، عناصر تصریحی در متن اصلی را به صورت ضمنی ترجمه می‌کند. از این‌رو ممکن است عناصر زبانی در متن مقصد، تقلیل یابد و یا به کل حذف شود (Garcés, 1994: 82).

ح) تغییر در نوع جمله^۷: به عقیده گارسس، تأثیر مثبت یا منفی این راهکار، چندان روشن نیست و در نتیجه آن را در زمره راهبردهای خنثی قرار می‌دهد (همان). تغییر وجه جمله نظیر ترجمه جمله اخباری به صورت التزامی، یا تغییر نوع جمله مانند تغییر جمله خبری به پرسشی و مانند آن شامل چنین تغییری است.

-
1. modulation
 2. compensation
 3. explanation or expansion of the meaning
 4. implicitation
 5. reduction
 6. omission
 7. changes in the type of sentences

راهکارهای افزایش^۱، حفظ^۲، کاهش^۳، میزان کفایت^۴ و مقبولیت^۵

گارسس اشاره می‌کند هر یک از مؤلفه‌های سطوح چهارگانه، راهکاری در راستای افزایش، حفظ و کاهش اطلاعات و ساختار از زبان مبدأ به زبان مقصدند و این موضوع نیز باید در ارزیابی‌ها مورد توجه باشد (Garcés, 1994: 85). وضعیت مؤلفه‌های یادشده در دو سطح اول نظریه گارسس از این نظر، به شرح مندرج در جدول زیر است. در این تقسیم‌بندی، مؤلفه‌های «کاهش نحوی»، «استفاده از واژه عام به جای واژه خاص و بالعکس» و «تلویح» جای ندارد. اما با توجه به توضیحی که گارسس از مؤلفه‌ها ارائه داده، می‌توان «کاهش نحوی» و «تلویح» را زیرگروه «کاهش» و «کاربرد واژه عام به جای واژه خاص و بالعکس» را زیرگروه «حفظ» دانست.

به علاوه مؤلفه‌های یادشده بر مبنای تأثیر منفی و مثبت بر فرآیند ترجمه ارزش‌گذاری می‌شود. به نظر گارسس، تعداد ویژگی‌های مثبت با میزان کفایت و مقبولیت ترجمه، رابطه مستقیم دارد. بنابراین نه‌تنها دقت زبان‌شناختی (کفایت) سنجیده می‌شود، بلکه میزان تأثیرگذاری (مقبولیت) متن ترجمه بر مخاطب زبان مقصد نیز اهمیت دارد. برخی از روش‌ها، ذیل راهبردهای خنثی^۶ قرار دارند؛ در این معنا که تأثیر آنها، صریح نیست (Garcés, 1994: 87-89).

رنگ‌های سبز، قرمز و خاکستری برای علامت (✓) در جدول (۲)، به ترتیب بیانگر ارزش‌گذاری مثبت، منفی و خنثی برای مؤلفه‌هاست. در تقسیم‌بندی گارسس، مؤلفه‌های «تعریف» و «تغییر در نوع جمله»، راهبردهایی خنثی هستند. در حالی که «تعریف» را می‌توان ویژگی مثبت در نظر گرفت، زیرا واژه یا عبارت ناآشنا را، به‌ویژه در ترجمه به زبان‌هایی که اختلاف فرهنگی زیاد با زبان مبدأ دارند، شفاف می‌کند.

-
1. addition
 2. conservation
 3. suppression
 4. adequacy
 5. acceptability
 6. ambivalent markers

جدول ۲- راهکار اتخاذی مؤلفه‌های سطح اول و دوم برگرفته از گارسس

سطح	مؤلفه	راهکار افزایش	راهکار حفظ	راهکار کاهش
سطح اول: معنایی - واژگانی	تعریف و توضیح	✓		
	معادل‌گزینی فرهنگی		✓	
	اقتباس		✓	
	گسترش نحوی	✓		
	کاهش نحوی			
	کاربرد واژه عام به جای خاص و برعکس			
	ابهام		✓	
سطح دوم: نحوی - ساخت‌وازی	برگردان لفظ به لفظ		✓	
	تغییر نحوی	✓		
	تغییر دیدگاه	✓		
	جبران		✓	
	گسترش معنی یا توضیح	✓		
	تلویح			
	تقلیل			✓
	حذف			✓
	تغییر نوع جمله			✓

(Garcés, 1994: 85)

تحلیل داده‌ها

نخست، مؤلفه‌های هر دو سطح به تفکیک در هر دو ترجمه بررسی می‌شود و در نهایت فراوانی هر کدام مقایسه و میزان کفایت و مقبولیت هر ترجمه تحلیل خواهد شد.

سطح اول: معنایی - واژگانی

الف) تعریف یا توضیح (واژگان بر مبنای تفاوت‌های فرهنگی، فنی یا زمانی)

سلیم و سلیم در مثال زیر با آوردن واژه زبان مبدأ، درون کمانک، توضیحی درباره

آن آورده‌اند. این در حالی است که عموماً برابر نهادهای «رسول» و «پیامبر» برای این واژه در فارسی رایج است و بر فرض ترجیح بر استفاده از راهکار توضیح، مترجم می‌توانست بدون درج وام‌واژه «پرافت»، به عبارت توضیحی درون کمانک بسنده کند.

1- who was thanking him for his inspiration on the “Nightline” program. She referred to him as a prophet (Album, 1994: 25).

۱- او از موری در برنامه نایت‌لاین به خاطر روحیه‌اش تشکر می‌کرد و به او عنوان پرافت (انسان والا یا مقدس) می‌داد (سلیم و سلیم، ۱۳۸۲: ۸۳).

در ترجمه قهرمانلو نیز مترجم برای دسترسی دقیق‌تر خواننده به مفهوم، واژه «boccie» را توضیح داده است.

2- on Tremont Avenue, next to an Italian beer garden where the old men played boccie on summer evenings (Album, 1994: 25).

۲- شب‌های تابستان، پیرمردها، آنجا نوعی بولینگ روی چمن بازی می‌کردند (قهرمانلو، ۱۴۰۰: ۱۰۷).

ب) معادل فرهنگی یا کارکردی

سلیم و سلیم برای «master's degree»، معادل کارکردی «فوق لیسانس» را به کار برده‌اند که پیشتر از فرانسه به فارسی راه یافته است.

3- I earned a master's degree in journalism (Album, 1994: 25).

۳- فوق لیسانس خود را گرفتم؛ مدرک تحصیلی‌ام در خبرنگاری بود (سلیم و سلیم، ۱۳۸۲: ۱۵).

همچنین قهرمانلو برای «prophet»، معادل فرهنگی «پیامبر» را آورده است که با باورهای فرهنگی فارسی‌زبانان همسوتر است. همچنین در سایر زبان‌ها و متناسب با باورهای دینی و فرهنگی جامعه اهل زبان می‌توان برابر نهادهای دیگری نظیر «مبلغ، مرتاض، رهبانی» و نظایر آن را جایگزین کرد.

4- who was thanking him for his inspiration on the “Nightline” program. She referred to him as a prophet (Album, 1994: 25).

۴- او از موری برای الهامات معنوی‌اش در برنامه نایت‌لاین تشکر کرده و به او لقبی داده بود: پیامبر (قهرمانلو، ۱۴۰۰: ۱۱۷).

ج) اقتباس

در ترجمه سلیم و سلیم، نمونه‌ای یافت نشد. اما قهرمانلو در مثال زیر به جای «دست خط لرزان»، عبارت «دست خط خرچنگ قورباغه» را آورده که اصطلاح رایج‌تری بین فارسی‌زبانان است. این مورد در عین تعلق به راهکار اقتباس، متأثر از عوامل فرهنگی نیز است؛ یعنی همان چیزی که گارسس با عنوان هم‌پوشانی‌ها به آن اذعان دارد (Garcés, 1994: 78-80).

5- His shaky handwriting was now indecipherable to everyone but him (Album, 1994: 25).

۵- هیچ بنی‌بشری قادر نبود دست خط خرچنگ قورباغه موری را بخواند، جز خودش (قهرمانلو، ۱۴۰۰: ۱۱۱).

«بنی‌بشر» همچنین معادل فرهنگی منطبق با بافت کاربردی جمله است که ذیل عنوان مربوطه نیز لحاظ و در استخراج آمار محاسبه شده است.

د) گسترش نحوی

در ترجمه سلیم و سلیم، مترجمان برای درک دقیق‌تر خواننده، عبارت «صحبت کنیم» را که به قرینه معنایی در اصل متن محذوف بوده، تصریح کرده و در ترجمه آورده‌اند.

6- How about family? (Album, 1994: 25).

۶- چطور است درباره خانواده صحبت کنیم؟ (سلیم و سلیم، ۱۳۸۲: ۸۸).

در ترجمه قهرمانلو نیز با «گسترش نحوی»، عبارت «اتفاقی می‌افتد» را که حذف به قرینه بوده، تصریح کرده است.

7- Now what? he thought (Album, 1994: 25).

۷- او می‌اندیشید. حالا چه اتفاقی می‌افتد؟ (قهرمانلو، ۱۴۰۰: ۳۵).

ه) کاهش نحوی

در ترجمه سلیم و سلیم، مترجمان در برابر سه واژه «his death sentence»، تنها واژه «مرگش» را به کار برده‌اند.

8- His death sentence came in the summer of 1994 (Album, 1994: 25).

۸- مرگش در زمستان ۱۹۹۵ رخ داد (سلیم و سلیم، ۱۳۸۲: ۵).

قهرمانلو نیز برای عبارت «meeting the mortgage» تنها واژه «وام» را به کار برده، در حالی که در زبان مبدأ به معنای «پول کافی داشتن برای پرداخت ماهیانه وام» است.

همچنین برای عبارت «when it breaks» به جای جمله «زمانی که خراب است»، تنها از صفت «خراب» استفاده کرده است.

- 9- ...having enough money, meeting the mortgage, getting a new car, fixing the radiator when it breaks (Album, 1994: 25).
۹- پول کافی، وام، اتومبیل جدید، تعمیر شوفاژ خراب (قهرمانلو، ۱۴۰۰: ۹۴).

و) کاربرد واژه عام به جای واژه خاص و برعکس

سلیم و سلیم، واژه عام «عضلات» را به جای واژه خاص «leg» به کار برده‌اند.

- 10- Nurses came to his house to work with Morrie's withering legs (Album, 1994: 25).
۱۰- پرستار به خانه موری می‌آمد. روی عضلاتش کار می‌کرد (سلیم و سلیم، ۱۳۸۲: ۱۱).
قهرمانلو نیز واژه عام «موسیقی» را برابر نهاد «opera» کرده است.
11- He would listen to opera sometimes at night, closing his eyes (Album, 1994: 25).
۱۱- بعضی شب‌ها چشم‌بسته موسیقی گوش می‌داد (قهرمانلو، ۱۴۰۰: ۱۵۷).

ح) ابهام

در مثال زیر مشخص نیست ضمیر سوم شخص «he» به کدام یک از افراد حاضر در گفتمان برمی‌گردد. سلیم و سلیم، آن را به «موری» و قهرمانلو آن را به «تد» ارجاع داده‌اند. در این مثال، منشأ ابهام در زبان مبدأ است و مترجم باید بر اساس تشخیص فردی، در مورد مرجع ضمیر تصمیم‌گیری کند.

- 12- He crossed his hands in his lap and smiled (Album, 1994: 25).
۱۲- موری دست‌هایش را روی زانوهایش گذاشت (سلیم و سلیم، ۱۳۸۲: ۱۹).
تد نشست و دست‌هایش را روی پاهایش گذاشت و لبخند زد (قهرمانلو، ۱۴۰۰: ۴۶).

جدول (۳) بیانگر میزان استفاده هر مترجم از راهکارهای سطح اول الگوی گارسس است. روش «گسترش نحوی» در هر دو ترجمه، فراوانی بیشتری دارد.

جدول ۳- مقایسه دو ترجمه بر اساس سطح «معنایی- واژگانی»

مؤلفه‌های سطح معنایی- واژگانی	فراوانی در ترجمه سلیم و سلیم	فراوانی در ترجمه قهرمانلو
تعریف و توضیح	۳	۱۳
معادل‌گزینی فرهنگی	۵	۷
اقتباس	-	۳
گسترش نحوی	۴۴	۵۵
کاهش نحوی	۱۷	۲۴
واژه عام به جای خاص و برعکس	۵	۴
ابهام	۵	۵
جمع کل	۷۹	۱۱۱

تحلیل سطح معنایی- واژگانی نشان می‌دهد که قهرمانلو با فراوانی، دقت و تنوع بیشتر از راهکارهای این سطح بهره برده و با استفاده از معادل‌های فرهنگی، اقتباس و گسترش نحوی به مقبولیت متن ترجمه کمک کرده است. در مقابل، سلیم و سلیم بیشتر به حذف و ساده‌سازی گرایش دارند که گاه موجب از دست رفتن بخشی از ظرایف معنایی و کاهش دقت معنایی می‌شود.

سطح دوم: نحوی- ساخت‌واژی

الف) ترجمه لفظ‌به‌لفظ

در هیچ‌یک از دو ترجمه، نمونه‌ای از ترجمه لفظ‌به‌لفظ مشاهده نشد که نشان‌دهنده آگاهی مترجمان از ناسازگاری‌های نحوی دو زبان و پرهیز از انتقال صوری است. برای مثال قهرمانلو، عبارت «But my brother was not me, and he was not my uncle» را به صورت «اما برادرم نه مثل من بود، نه مثل دایی‌ام» ترجمه کرده است، به جای آنکه صورت تحت‌اللفظی «برادر من من نبود و او دایی من نبود» را بیاورد. بدین معنا که مترجم، ساختار صوری و تکرار شونده زبان انگلیسی را به شکل تحت‌اللفظی وارد ترجمه نکرده و به جای بازتولید فعل «بودن» با فاعل‌های یکنواخت، از ساختار مقایسه‌ای و تقابلی رایج و شناخته‌شده در فارسی استفاده کرده است. همچنین در ترجمه سلیم و

سلیم، عبارت «I stopped renting» به صورت «دیگر اجاره‌نشین نبودم» ترجمه شده است. در واقع ترکیب stop + V- ing در انگلیسی، معادل مستقیمی در فارسی ندارد و ترجمه تحت‌اللفظی آن به شکل «اجاره را متوقف کردم»، معنای مورد نظر نویسنده را منتقل نمی‌کند. از این‌رو سلیم و سلیم با تبدیل فعل به ساختار اسمی «اجاره‌نشین نبودم»، مفهوم مورد نظر را به صورت ضمنی و طبیعی به فارسی منتقل کرده‌اند.

ب) ترجمه از طریق تغییر نحو

در ترجمه سلیم و سلیم، جدا از اینکه حرف اضافه ساده before به صورت حرف اضافه مرکب «قبل از (اینکه)» در فارسی ترجمه شده که امری گریزناپذیر است، ترتیب ساخت اطلاعی جمله نیز معکوس شده، در این معنا که ابتدا بند وابسته و سپس بند اصلی آمده است. بنابراین ذیل عنوان بعدی (ترجمه از طریق دیدگاه) نیز قرار می‌گیرد که متعاقباً در مثال ۲۲ به آن خواهیم پرداخت.

13- he asked them to sit before he broke the news (Album, 1994: 25).

۱۳- او قبل از اینکه قضیه را برایشان شرح دهد، از آنها خواست بنشینند (سلیم و سلیم، ۱۳۸۲: ۷).

در ترجمه قهرمانلو نیز در کنار ترجمه اسم جمع به صورت مفرد برای «health care workers»، باز هم تغییراتی در ساخت نحوی وجود دارد که بیانگر تفاوت نظام نحوی انگلیسی و فارسی است؛ در این معنا که در فارسی برخلاف انگلیسی نیازمند فاعل پوچ‌واژه‌ای نیستیم و بنابراین لزومی ندارد به صورت تحت‌اللفظی واژه there برگردان شود.

14- There were health care workers now staying through the night (Album, 1994: 25).

۱۴- یک پرستار شب‌ها می‌ماند تا به موری کمک نماید (قهرمانلو، ۱۴۰۰: ۹۷).

ج) ترجمه از طریق تغییر دیدگاه

- بیان یک کنش به جای کنش دیگر

سلیم و سلیم در ترجمه فعل متوالی «come visit»، برابر نهاد «صحبت کردن» را قرار داده‌اند؛ یعنی به جای «آمدن و ملاقات کردن»، کنشی جایگزین شده که پس از «آمدن و ملاقات کردن» رخ می‌دهد و در واقع هدف اصلی فاعل (او) است.

15- “He wants you to come visit”, Charlotte said (Album, 1994: 25).

۱۵- شارلوت گفت او می‌خواهد با تو صحبت کند (سلیم و سلیم، ۱۳۸۲: ۱۷۴).

همچنین قهرمانلو در ترجمه «could not read English» به جای «نمی‌توانست زبان انگلیسی بخواند»، جمله «زبان انگلیسی نمی‌دانست» را انتخاب کرده است. یعنی به جای «خواندن» از واژه «دانستن» به معنی «بلد بودن» استفاده کرده که جایگزینی کنش (بلد نبودن انگلیسی) به جای نتیجه آن (ناتوانی در خواندن انگلیسی) است.

16- since his father, a Russian immigrant, could not read English, Morrie had to break the news (Album, 1994: 25).

۱۶- از آنجایی که پدرش مهاجر روس بود و زبان انگلیسی نمی‌دانست، به ناچار موری تلگراف را خواند (قهرمانلو، ۱۴۰۰: ۱۰۳).

- بیان جمله معلوم به جای جمله مجهول

سلیم و سلیم در مثال زیر، جمله مجهول را به صورت معلوم ترجمه کرده‌اند.

17- It was taught from experience (Album, 1994: 25).

۱۷- زیرا از تجربیات آموخته خود درس می‌داد (سلیم و سلیم، ۱۳۸۲: ۱۸۵).

عین این راهکار در ترجمه قهرمانلو نیز به کار رفته است.

18- he wore a windbreaker and his legs were covered by a blanket (Album, 1994: 25).

۱۸- موری بادگیری به تن داشت و روی پاهایش نیز پتو انداخته بود (قهرمانلو، ۱۴۰۰: ۵۴).

- بیان عبارت مثبت به جای عبارت دو بار منفی

سلیم و سلیم، عبارت منفی «I could not deny» را با مضمون مثبت بیان کرده‌اند

که مستلزم استفاده از فعل «متضاد» متن اصلی در ترجمه بوده است؛ «نمی‌توانم انکار کنم» تلویحاً به معنای «باید اقرار/اعتراف کنم» است که این تغییر زاویه دیدگاه باعث تغییر فعل وجهی «توانستن» به فعل «بایستن» شده است.

19- yet I could not deny that sitting in his presence was almost magically serene, the same calm breeze that soothed me back in college (Album, 1994: 25).

۱۹- ولی باید اعتراف کنم همان حالت آرام‌بخش که در کالج با نشستن در مقابل او به من دست می‌داد، اینجا هم تکرار می‌شد! (سلیم و سلیم، ۱۳۸۲: ۳۵).

در این مثال نیز قهرمانلو، عبارت مثبت «keep in touch» را به صورت عبارت منفی و فعل متضاد «ارتباط را قطع نکنم» آورده است.

20- promised to keep in touch (Album, 1994: 25).

۲۰- قول دادم که ارتباطم را با او قطع نکنم (قهرمانلو، ۱۴۴۰: ۴۰).

- بیان با ترتیبی دیگر

جای افعال «خندید» و «گریست» در ترجمه سلیم و سلیم جابه‌جا شده است.

21- Morrie cried and laughed with them (Album, 1994: 25).

۲۱- موری با آنها خندید. با آنها گریست (سلیم و سلیم، ۱۳۸۲: ۱۳).

قهرمانلو نیز عبارت «until you're about to die» را از انتها به ابتدای جمله منتقل

کرده است. مشابه این وضعیت پیشتر در مثال ۱۴ مشاهده شد.

22- the culture doesn't encourage you to think about such things until you're about to die (Album, 1994: 25).

۲۲- تا وقتی رو به موت نباشی، فرهنگ و سنت تو را تشویق نمی‌کنند که به این مسائل فکر کنی (قهرمانلو، ۱۴۰۰: ۹۴).

(د) جبران

در دو ترجمه، موردی یافت نشد.

(ه) ترجمه از طریق گسترش معنی یا توضیح

سلیم و سلیم برای انتقال دقیق‌تر مفهوم، واژه «choking» را گسترش داده‌اند.

23- One day he was walking along the Charles River, and a cold burst of wind left him choking for air (Album, 1994: 25).

۲۳- یک روز که در کنار رودخانه «چارلز» قدم می‌زد، هوای سرد وارد ریه‌هایش شد، آنقدر سرفه کرد که نزدیک بود خفه شود (سلیم و سلیم، ۱۳۸۲: ۶).

در ترجمه قهرمانلو علاوه بر گسترش که به قصد شفاف‌سازی صورت گرفته، همانند

مثال‌های ۱۴ و ۲۲، تغییر توالی عناصر جمله نیز وجود دارد.

24- "Give him air!" someone yelled (Album, 1994: 25).

۲۴- شخصی فریاد زد: «دور و برش را خلوت کنید! بگذارید هوا به او برسد» (قهرمانلو، ۱۴۰۰: ۳۳).

(و) تلویح، تقلیل، حذف

عبارت زیرخط‌دار، در ترجمه سلیم و سلیم حذف شده است.

25- Although his teeth are crooked and his lower ones are slanted back—
as if someone had once punched them in—when he smiles it’s as if
you’d just told him the first joke on earth (Album, 1994: 25).

۲۵- با اینکه دندان‌هایش شلوغ و درهم است، وقتی لبخند می‌زند مثل این است که
بهترین جوک دنیا را برایش گفته‌ای (سلیم و سلیم، ۱۳۸۲: ۴).
ایشان در مواردی، عبارت را به کل حذف کرده‌اند.

26- My uncle had worked for a corporation (Album, 1994: 6).

۲۶- ----- (حذف کامل)

در ترجمه قهرمانلو در مثال (۲۷)، حذف ناقص و در مثال (۲۸)، حذف کامل وجود
دارد.

27- But Morrie, who was always more in touch with his insides than the
rest of us, knew something else was wrong. This was more than old
age (Album, 1994: 25).

۲۷- اما او که همیشه قبل از همه ما از احوال درونی‌اش آگاه بود، یقین داشت که
مشکل، چیزی بیشتر از کهولت است (قهرمانلو، ۱۴۰۰: ۳۳).

28- “I’m ... okay,” Morrie whispered, raising a shaky finger. “Just ...
wait a minute” (Album, 1994: 25).

۲۸- ----- (حذف کامل)

ترجمه سلیم و سلیم در مثال زیر، متوجه راهکار تقلیل است که دو جمله را به یک
جمله کاهش داده است.

29- The pancreas. A rare form (Album, 1994: 25).

۲۹- سرطان نادر پانکراس (سلیم و سلیم، ۱۳۸۲: ۹۳).

در این مثال نیز قهرمانلو دو جمله را به یک جمله تقلیل داده است.

30- that’s what our culture does. That’s what our economy does (Album,
1994: 45).

۳۰- این کاری است که فرهنگ و اقتصادمان با ما می‌کند (قهرمانلو، ۱۴۰۰: ۱۸۹).

همان‌طور که پیشتر نیز اشاره شد، بین چهار سطح الگوی گارسس الزاماً مرز
مشخصی وجود ندارد و این سطوح با هم مرتبط هستند و گاه هم‌پوشانی دارند.
مؤلفه‌های «کاهش نحوی» و «گسترش نحوی» در سطح معنایی- واژگانی با مؤلفه‌های

«ترجمه از طریق گسترش معنی یا توضیح» و «تقلیل، تلویح و حذف» در سطح نحوی- ساخت‌واژی، هم‌پوشانی زیادی دارند که همگی نشان‌دهنده عدم تطابق نحوی است. همچنین مؤلفه‌های «گسترش معنی» و «دگربینی از نوع بیان کنشی به جای کنش دیگر» در سطح نحوی- ساخت‌واژی با عدم تطابق معنایی، همبستگی دارد.

ح) تغییر در نوع جمله

سلیم و سلیم جمله خبری زیر را به پرسشی ترجمه کرده‌اند.

31- I asked Morrie if he felt sorry for himself (Album, 1994: 25).

۳۱- من از موری پرسیدم: آیا برای خودش احساس تأسف می‌کند؟ (سلیم و سلیم، ۱۳۸۲: ۵۴).

قهرمانلو نیز جمله پرسشی دوم را به خبری آورده است.

32- Should we skip it?" I asked. "Will it make you too tired?" (Album, 1994: 25).

۳۲- پرسیدم بحث را تمام کنیم؟ انگار خیلی خسته‌ات می‌کند (قهرمانلو، ۱۴۰۰: ۱۶۶).

جدول (۴)، میزان استفاده از مؤلفه‌های سطح نحوی- ساخت‌واژی را در دو ترجمه نشان می‌دهد. مؤلفه «تلویح»، «تقلیل» و «حذف»، بیشترین کاربرد را در ترجمه سلیم و سلیم و مؤلفه «گسترش معنی»، بیشترین استفاده را در ترجمه قهرمانلو داشته‌اند.

جدول ۴- مقایسه دو ترجمه بر اساس سطح «نحوی- ساخت‌واژی»

مؤلفه‌های سطح نحوی - ساخت‌واژی	فراوانی در ترجمه سلیم و سلیم	فراوانی در ترجمه قهرمانلو
برگردان لفظ به لفظ	۰	۰
تغییر نحوی	۴	۱
تغییر دیدگاه	۵۰	۸۰
جبران	۰	۰
گسترش معنی یا توضیح	۳۴	۹۸
تلویح، تقلیل، حذف	۱۶۶	۵۰
تغییر نوع جمله	۵۴	۱۶
جمع کل	۳۰۸	۲۴۴

تحلیل سطح نحوی - ساخت‌واژی نشان می‌دهد که ترجمه قهرمانلو با استفاده از راهبرد «گسترش معنایی»، شفافیت بیشتری را در متن مقصد ایجاد کرده است. برای نمونه، قهرمانلو در ترجمه عبارت «Give him air!» به صورت «دور و برش را خلوت کنید!»، مفهوم ضمنی ایجاد فضا و تسهیل تنفس را آشکار کرده و از ابهام احتمالی جلوگیری کرده است. در مقابل، فراوانی حذف‌ها در ترجمه سلیم و سلیم سبب کاستی معنایی و تأثیر منفی بر کفایت ترجمه شده است. برای مثال، سلیم و سلیم عبارت « I was cranked to a fifth gear, and everything I did, I did on a deadline. I exercised like a demon. I drove my car at a breakneck speed. » را به صورت «هرچه انجام می‌دادم تا آخرش پیش می‌رفتم» ترجمه کرده‌اند که با حذف بخش‌هایی از جمله نتوانستند مفهوم «شدت تلاش مستمر و فشار انجام کارها» را منتقل کنند.

راهکارهای افزایش، حفظ و کاهش و میزان مقبولیت و کفایت

قهرمانلو در راهبرد «افزایش»، عملکرد مؤثرتری داشته و با افزودن عناصر توضیحی، به فهم بهتر خواننده کمک کرده است. در مقابل، سلیم و سلیم در راهبرد «حفظ اطلاعات» موفق‌تر بوده‌اند، اما کثرت «کاهش» در ترجمه ایشان به افت کفایت معنایی منجر شده است.

جدول ۵- فراوانی راهکارهای افزایش، حفظ و کاهش اطلاعات در دو ترجمه

راهکار اتخاذی در ترجمه	فراوانی در ترجمه سلیم و سلیم	فراوانی در ترجمه قهرمانلو
افزایش	۱۳۵	۲۴۷
حفظ	۶۴	۳۱
کاهش	۱۶۶	۵۰
جمع کل	۳۶۵	۳۲۸

جدول (۶)، ارزش‌گذاری راهکارهای اتخاذی سه‌گانه را در دو ترجمه مقایسه می‌کند. قهرمانلو نسبت به سلیم و سلیم از راهبردهای مثبت بیشتری استفاده کرده است و در مقابل سلیم و سلیم، بیشتر راهبردهای منفی داشته‌اند. از این‌رو ترجمه قهرمانلو، مقبولیت و کفایت بیشتری دارد.

جدول ۶- ارزش‌گذاری دو ترجمه از نظر راهبردهای مثبت، منفی و خنثی

فرآوانی در ترجمه قهرمانلو	فرآوانی در ترجمه سلیم و سلیم	ارزش‌گذاری راهکار اتخاذی در ترجمه
۲۳۰	۱۳۷	مثبت
۷۹	۱۸۸	منفی
۲۹	۵۷	خنثی

به طور کلی در سطح معنایی- واژگانی، «مؤلفه‌های کاربرد واژه عام به جای واژه خاص (و بالعکس)» و «ابهام» در زمره مؤلفه‌های عدم تطابق معنایی هستند. همچنین مؤلفه‌های «گسترش معنی» و «دگربینی از نوع بیان کنشی به جای کنش دیگری» با سطح معنایی مرتبطند. جدول (۷)، فرآوانی مؤلفه‌های عدم تطابق معنایی را در هر ترجمه نشان می‌دهد.

جدول ۷- مقایسه مؤلفه‌های عدم تطابق معنایی در دو ترجمه بر اساس

سطوح «معنایی- واژگانی» و «نحوی- ساخت‌واژی»

فرآوانی در ترجمه قهرمانلو	فرآوانی در ترجمه سلیم و سلیم	مؤلفه‌های عدم تطابق معنایی
۴	۹	کاربرد واژه عام به جای واژه خاص و برعکس
۵	۵	ابهام
۹۸	۳۴	گسترش معنی
۱۰	۱۵	بیان حس یا کنشی به جای دیگری

شکل ۱- نمودار فراوانی عدم تطابق معنایی در ترجمه قهرمانلو و سلیم و سلیم در سطوح «معنایی - واژگانی» و «نحوی - ساخت‌واژی»

بررسی داده‌ها نشان می‌دهد که در ترجمه قهرمانلو، «گسترش معنی»، فراوانی بیشتری نسبت به ترجمه سلیم و سلیم داشته است که این امر بیانگر آن است که قهرمانلو در بسیاری از موارد تلاش کرده با افزودن توضیحات ضمنی، انتقال معنای دقیق‌تری را ممکن سازد؛ رویکردی که اساساً از راهبردهای مثبت محسوب می‌شود و به افزایش شفافیت ترجمه کمک می‌کند. با این حال همین گسترش می‌تواند موجب عدم تطابق معنایی شود. در ترجمه سلیم و سلیم بعد از مؤلفه «گسترش معنی»، مؤلفه «بیان حس یا کنشی به جای حس یا کنش دیگر» بیشتر مشاهده شده است که می‌تواند منجر به تغییر در لحن و بار عاطفی متن شود. در مقابل در ترجمه قهرمانلو، این مؤلفه کمتر رخ داده و این موضوع بیانگر وفاداری بیشتر به بار مفهومی افعال متن مبدأ است. همچنین فراوانی «ابهام» در هر دو ترجمه تقریباً مشابه است و نشان می‌دهد که بخشی از این موارد ناشی از ساختار متن مبدأ بوده است. در مجموع توزیع عدم تطابق‌های معنایی در هر دو ترجمه نشان می‌دهد که قهرمانلو با افزودن عناصر معنایی و توضیحی، درک مخاطب فارسی‌زبان را آسان کرده است؛ در حالی که در ترجمه سلیم و سلیم بخشی از تغییرات سبب فاصله معنایی از متن اصلی شده است که بر کفایت معنا اثر منفی می‌گذارد.

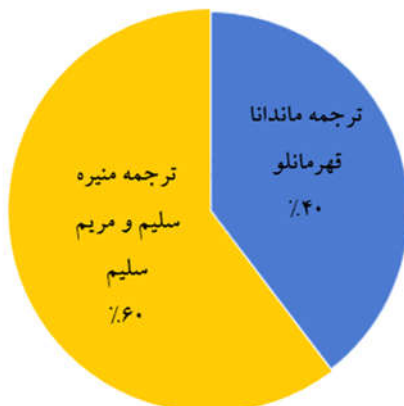
در سطح نحوی - ساخت‌واژی، مؤلفه‌های «تغییر نحو»، «تغییر دیدگاه از نوع بیان

جمله معلوم به جای مجهول (و بالعکس)، «بیان عبارت دوبار منفی به جای عبارت مثبت (و بالعکس)» و «بیان با ترتیب دیگر»، «تغییر نوع جمله»، «تقلیل» و همچنین «حذف» از موارد عدم تطابق نحوی است. از آنجایی که معنا و نحو در تعاملند، برخی از مؤلفه‌های سطح معنایی-واژگانی نشان‌دهنده عدم تطابق نحوی نیز هستند. مؤلفه‌های «کاهش نحوی» و «گسترش نحوی» چنین‌اند. با توجه به جدول (۸)، مؤلفه «حذف» در ترجمه سلیم و سلیم و مؤلفه «گسترش نحوی» در ترجمه قهرمانلو، بیشترین عدم تطابق نحوی را نشان می‌دهند.

جدول ۸- مقایسه مؤلفه‌های عدم تطابق نحوی در دو ترجمه بر اساس سطوح «معنایی-واژگانی» و «نحوی- ساخت‌واژی»

مؤلفه‌های عدم تطابق نحوی	فراوانی در ترجمه سلیم و سلیم	فراوانی در ترجمه قهرمانلو
تغییر نحو	۴	۱
جمله معلوم به جای مجهول	۳	۲
عبارت دوبار منفی به جای مثبت	۱۸	۱۶
تغییر در ترتیب عناصر	۲۴	۵۳
تقلیل	۱۱	۱۶
حذف	۱۵۵	۳۴
تغییر نوع جمله	۵۴	۱۶
گسترش نحوی	۴۴	۵۵
کاهش نحوی	۱۷	۲۴
جمع کل	۳۳۰	۲۱۷

شکل (۲)، مجموع میزان عدم تطابق نحوی در دو ترجمه با توجه به سطح اول و دوم الگوی گارسس را نشان می‌دهد.

شکل ۲- نمودار فراوانی عدم تطابق نحوی در ترجمه قهرمانلو و سلیم و سلیم در سطوح «معنایی - واژگانی» و «نحوی - ساخت‌واژی»

با توجه به داده‌ها، فاصله آماری قابل‌توجهی میان دو ترجمه در میزان عدم تطابق‌های نحوی مشاهده می‌شود. ترجمه سلیم و سلیم با فراوانی بالای «حذف»، «تغییر نوع جمله» و «جابه‌جایی عناصر» نشان می‌دهد که مترجمان به طور مستمر از رویکرد ساده‌سازی ساختاری و حذف عناصر بهره برده‌اند. هرچند این امر به روانی متن و خوانایی عمومی کمک می‌کند، می‌تواند ساختار تأکیدی متن مبدأ را خدشه‌دار کند. در ترجمه قهرمانلو، فراوانی بالای «گسترش نحوی» و «تغییر در ترتیب عناصر» مشاهده می‌شود. این مؤلفه‌ها معمولاً نشان‌دهنده تلاش مترجم برای بازنمایی دقیق نقش نحوی و جایگاه سازه‌های معنایی متن اصلی است. گارسس معتقد است که از منظر زبانی، این رویکرد به حفظ زیرساخت‌ها و بازتاب بهتر تقدم-تأخر اطلاعاتی متن مبدأ کمک می‌کند. اما باید توجه داشت که استفاده بیش از حد از گسترش نحوی ممکن است موجب طولانی شدن جمله‌ها و افزایش بار پردازشی مخاطب شود (Garcés, 1994: 74).

بر اساس تحلیل دو سطح نخست الگوی گارسس، ترجمه قهرمانلو با بهره‌گیری گسترده‌تر از راهبردهای مثبت به‌ویژه «گسترش معنایی»، «معادل‌گزینی فرهنگی» و

«اقتباس» توانسته است ضمن حفظ مقبولیت، شفافیت مفهومی بیشتری ارائه دهد. در مقابل، فراوانی راهبردهای «کاهش»، «تقلیل» و «حذف» در ترجمه سلیم و سلیم سبب شده است بخشی از ظرایف معنایی متن مبدأ به متن مقصد منتقل نشود. با این حال نتایج نشان داد که وجود انطباق معنایی - نحوی به تنهایی تضمین کننده انتقال موفق مفهوم نیست و این دو سطح لزوماً هم پوشانی کامل ندارند. بنابراین علاوه بر میزان انطباق، نوع راهبرد انتخاب شده، نقش تعیین کننده‌ای در کفایت و مقبولیت ترجمه دارد. یافته‌های حاصل از تحلیل دو سطح نخست الگوی گارسس (۱۹۹۴) نشان می‌دهد که رویکرد و سبک دو ترجمه مورد بررسی، از حیث نوع راهبردهای اتخاذی و میزان انطباق با ساختار و محتوای متن مبدأ، تفاوت‌هایی قابل توجه دارد. همان گونه که در جداول پیشین مشاهده شد، ترجمه قهرمانلو در سطح نحوی - ساختار وازی با استفاده از راهبردهایی نظیر «گسترش معنی» و «تغییر نحو» تلاش کرده است ضمن حفظ قالب جمله‌های زبان مقصد، ابهام‌های احتمالی متن مبدأ را نیز برای خواننده فارسی‌زبان رفع کند. این امر سبب شده است که مقبولیت ترجمه از منظر مخاطب، افزایش یافته، فهم متن تسهیل گردد. با این حال برخی از این افزوده‌ها ممکن است اندکی فراتر از متن مبدأ تلقی شوند و از شدت انطباق صوری بکاهند.

در مقابل، ترجمه سلیم و سلیم، گرایش بیشتری به «تقلیل»، «تلویح» و «حذف» نشان داده است. این ویژگی در بسیاری از موارد به روانی متن انجامیده، اما در برخی نمونه‌ها منجر به کاستی معنایی و از بین رفتن دقت زبان‌شناختی شده است؛ امری که بر کفایت متن مقصد، تأثیر منفی می‌گذارد. افزون بر این، فراوانی موارد عدم انطباق معنایی در قالب «جایگزینی کنش‌ها» و «کاربرد واژه عام» در این ترجمه بیشتر دیده می‌شود. نکته قابل توجه آن است که هر دو مترجم در مواردی از «تغییر دیدگاه» بهره برده‌اند. این راهبرد از منظر سبک‌شناسی می‌تواند سبب تقویت لحن و وضوح متن مقصد شود. با این حال تداوم و افراط در آن امکان دارد شکل روایت متن اصلی را دچار دگرگونی کند. همچنین فقدان نمونه از راهبرد «جبران» در هر دو ترجمه نشان می‌دهد که مترجمان در موارد از دست رفتن بار معنایی یا آوایی، در پی جبران در دیگر بخش‌های متن نبوده‌اند؛ موضوعی که می‌تواند در تحلیل سبک‌شناختی قابل تأمل باشد.

در مجموع یافته‌ها نشان می‌دهد که انتخاب راهبردهای مثبت (از نگاه گارسس)، نقش مهمی در ارتقای مقبولیت و کفایت دارد و در ترجمه قهرمانلو، این راهبردها کاربرد بیشتری داشته است. در مقابل، غلبه راهبردهای کاهش در ترجمه سلیم و سلیم باعث حذف بخشی از ظرایف معنایی و جزئیات ساختی متن مبدأ شده است.

نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف بررسی و مقایسه میزان انطباق معنایی- نحوی در ترجمه کتاب «سه‌شنبه‌ها با موری» بر مبنای دو سطح نخست الگوی گارسس (۱۹۹۴) یعنی سطح معنایی- واژگانی و نحوی- ساخت‌واژی در دو ترجمه منتخب صورت گرفت. همچنین میزان این انطباق در انتقال مفهوم از زبان مبدأ به زبان مقصد نیز بررسی شد. از میان ترجمه‌های موجود، دو ترجمه ماندانا قهرمانلو و مریم سلیم و منیره سلیم به دلیل استقبال عمومی و شمارگان بالا انتخاب شد. پس از بررسی مؤلفه‌های هر دو سطح فراوانی هر مؤلفه در دو ترجمه، احصا و مقایسه شد. مؤلفه‌های یادشده در سطح اول و دوم الگوی گارسس بر اساس معیارهای افزایش، حفظ و کاهش اطلاعات از زبان مبدأ به زبان مقصد نیز بررسی و بر اساس راهبردهای مثبت، منفی و خنثی تحلیل و مقایسه شدند تا میزان کفایت و مقبولیت دو ترجمه مشخص شود. از آنجا که ویژگی‌های مثبت ترجمه قهرمانلو نسبت به ترجمه سلیم و سلیم بیشتر بود و ویژگی‌های منفی کمتری داشت، مقبولیت و کفایت بیشتری داشت.

در راستای پاسخ به پرسش نخست مبنی بر عدم تطابق نحوی در ترجمه‌ها، این نتیجه حاصل شد که با توجه به سطح نحوی- ساخت‌واژی الگوی گارسس به طور کلی ۱۳۸ مورد عدم تطابق نحوی در ترجمه قهرمانلو و ۲۶۹ مورد عدم تطابق نحوی در ترجمه سلیم و سلیم یافت شد. از این تعداد در ترجمه سلیم و سلیم، بیشترین مورد مربوط به مؤلفه «حذف» بوده و در ترجمه قهرمانلو مربوط به مؤلفه «تغییر دیدگاه از نوع بیان با ترتیب دیگر» است. از آنجایی که سطوح زبانی و از جمله معنا و نحو در تعاملند، دو مؤلفه سطح معنایی- واژگانی یعنی «کاهش نحوی» و «گسترش نحوی» نیز نشان‌دهنده عدم تطابق نحوی‌اند. در مجموع برای این دو مؤلفه در ترجمه سلیم و

سلیم، ۶۱ مورد و در ترجمه قهرمانلو، ۷۹ مورد یافت شد که مؤلفه «گسترش نحوی» در هر دو ترجمه، بیشترین نمونه‌ها را داشت. در نهایت مجموع میزان عدم تطابق نحوی در ترجمه سلیم و سلیم، ۶۰ درصد و در ترجمه قهرمانلو، ۴۰ درصد بود که بیشترین عدم تطابق نحوی در ترجمه سلیم و سلیم مربوط به مؤلفه «حذف» و در ترجمه قهرمانلو مربوط به «گسترش نحوی» بود.

در پاسخ به پرسش دوم مبنی بر عدم تطابق معنایی در دو ترجمه مشخص شد که به طور کلی ۴۲ درصد از مؤلفه‌های مرتبط با این سطح در ترجمه سلیم و سلیم و ۵۸ درصد در ترجمه قهرمانلو رخ داده است. با توجه به ارتباط دو سطح معنایی و نحوی، مؤلفه‌های «گسترش معنی» و «دگربینی از نوع بیان حسی به جای حس دیگر» در سطح دوم نیز در این ارزیابی لحاظ شد که در مجموع ۴۴ مورد در ترجمه سلیم و سلیم و ۱۱۳ مورد در ترجمه قهرمانلو برای عدم تطابق در مؤلفه‌های معنایی استخراج شد که معادل ۳۱ درصد در ترجمه سلیم و سلیم و ۶۹ درصد در ترجمه قهرمانلو است. بدین ترتیب می‌توان گفت که میزان عدم انطباق معنایی در ترجمه قهرمانلو بیشتر بوده است؛ امری که در نهایت بر جنبه ساختاری و سبک‌شناختی متن اثر گذاشته است.

همچنین مؤلفه‌های دو سطح معنایی- واژگانی و نحوی- ساخت‌واژی بر اساس افزایش، حفظ و کاهش اطلاعات از زبان مبدأ به زبان مقصد نیز بررسی و مشخص شد که قهرمانلو، تمایل بیشتری به افزایش اطلاعات داشته است و در مقابل سلیم و سلیم، بیشتر به حذف و تقلیل روی آورده‌اند. همچنین سلیم و سلیم در حفظ اطلاعات از متن اصلی به متن فارسی، دقیق‌تر عمل کرده‌اند. به‌علاوه مؤلفه‌های هر دو سطح براساس تأثیر مثبت و منفی آن در فرآیند ترجمه در گروه راهبردهای مثبت، منفی و خنثی ارزیابی شد. ترجمه قهرمانلو با به‌کارگیری راهبردهای مثبت بیشتر و استفاده کمتر از راهبردهای منفی، مقبولیت و کفایت بیشتری نسبت به ترجمه سلیم و سلیم دارد.

برخلاف برداشت اولیه، اکثر مؤلفه‌ها بیانگر عدم تطابق معنایی- نحوی در راستای راهبردهای مثبت هستند. از این‌رو در پاسخ به پرسش سوم باید گفت هرچه میزان کاربرد راهبردهای مثبت، کمتر باشد، موفقیت در انطباق معنایی- نحوی بیشتر است؛ اما الزاماً به موفقیت در انتقال مفهوم به صورت شفاف و قابل‌درک برای خواننده نمی‌انجامد. انطباق معنایی- نحوی الزاماً به معنی انتقال مثبت اطلاعات نیست و بالعکس.

اگر دو زبان، ساختار و گنجینه واژگان بسیار نزدیک به هم داشته باشند، خودبه‌خود نحو و معنا بر هم منطبق می‌شوند؛ یعنی در عین حال که از راهبردهای مثبت بیشتر استفاده می‌شود، انطباق بیشتری اتفاق می‌افتد و انتقال مثبت نیز صورت می‌گیرد. اما این مسئله دربارهٔ زبان‌ها با ساختار متفاوت، صادق نیست. بسیاری از مؤلفه‌هایی که ذیل راهبردهای مثبت نام‌گذاری شده‌اند از جمله «گسترش نحوی»، «تغییر دیدگاه»، «تغییر نحو» و «گسترش معنی» نشان‌دهندهٔ عدم تطابق معنایی- نحوی هستند. اما به‌دلیل تفاوت‌های ساختاری و دامنهٔ واژگان زبان مبدأ و مقصد، که در این مطالعه به‌طور خاص زبان انگلیسی و فارسی است، وجودشان برای انتقال معنا و ساختار ضروری است. بنابراین هرچند حذف آنها باعث تطابق معنایی- نحوی می‌شود، انتقال مفهوم و ساختار به‌درستی صورت نمی‌گیرد. بر این اساس ترجمهٔ قهرمانلو با توجه به اینکه راهبردهای مثبت بیشتری را در ترجمهٔ خود به کار برده است، به‌ویژه در سطح «نحوی- ساخت‌واژی»، ترجمهٔ وفادارتی را در ساختار نسبت به متن اصلی دارد و ترجمهٔ سلیم و سلیم در سطح «معنایی- واژگانی» موفق‌تر عمل کرده و توانسته مفهوم را بهتر انتقال دهد. در نهایت مترجم ادبی است که تصمیم می‌گیرد کدام یک از این دو جنبه یعنی معنا یا ساختار نحوی را در ترجمهٔ متن اولویت قرار دهد.

در خاتمه یادآور می‌شود که هرچند الگوی گارسس، الگویی بی‌عیب و نقص نیست، به دلیل جامعیت در طبقه‌بندی سطوح و ارائهٔ مؤلفه‌های جزئی در هر سطح می‌تواند مبنای ارزیابی مناسبی باشد که از اعمال سلیقه در ارزیابی و نتیجهٔ آن جلوگیری می‌کند. به هر حال در اذعان به کاستی‌ها باید اشاره کرد که در تقسیم‌بندی مؤلفه‌ها به سه دسته راهبردهای مثبت، منفی و خنثی، گارسس مؤلفه‌های «تعریف» و «تغییر در نوع جمله» را از راهبردهای خنثی دانسته، در حالی که «تعریف» می‌تواند در رفع ابهام‌های ناشی از اختلاف فرهنگی، امری مثبت و راهگشا باشد. همچنین در این چارچوب نظری، مؤلفه‌هایی وجود دارد که زیرگروه هیچ کدام از تقسیم‌بندی سه‌گانه راهبردها نیستند، مانند «کاربرد واژه عام به جای واژه خاص» که ذیل هیچ کدام از راهبردها نیامده است. در مجموع یافته‌ها نشان می‌دهد که انطباق معنایی- نحوی به‌خودی‌خود تضمین‌کنندهٔ

انتقال موفق معنا نیست و کیفیت ترجمه ادبی وابسته به مجموعه‌ای از انتخاب‌های راهبردی مترجم، شناخت فرهنگی، حساسیت سبکی و هدف ارتباطی متن است.

این پژوهش همانند دیگر مطالعات، با محدودیت‌هایی همراه بود. مهم‌ترین آنها این بود که فقط دو ترجمه مشخص بررسی شد و نمی‌توان نتایج را به همه ترجمه‌ها تعمیم داد. همچنین تمرکز پژوهش تنها بر دو سطح از الگوی گارسس بود و امکان بررسی دو سطح دیگر وجود نداشت. از سوی دیگر، متن مورد مطالعه، یک رمان ادبی است و نتایج حاصل، لزوماً در متون تخصصی یا علمی صدق نمی‌کند.

علاوه بر این موضوعاتی درباره بحث حاضر وجود دارد که می‌تواند موضوع پژوهش‌های آتی باشد، از جمله:

- بررسی و مقایسه دو ترجمه مورد مطالعه در سطوح «گفتمانی- کاربردی» و «سبکی- کاربردشناختی» و تحلیل چهار سطح کامل الگوی گارسس برای ارائه تصویر دقیق‌تر از کیفیت ترجمه.
- ارزیابی ترجمه‌های فارسی به انگلیسی بر اساس چارچوب گارسس با هدف سنجش قابلیت این الگو در جهت‌گیری معکوس ترجمه.
- مقایسه ترجمه‌های قدیمی و جدید یک اثر ادبی بر اساس مدل گارسس با تمرکز بر تحول هنجارهای ترجمه در گذر زمان.
- مقایسه موازی ترجمه‌ها از زبان‌های متفاوت به زبان فارسی بر مبنای الگوی گارسس به منظور بررسی قابلیت‌های زبان مبدأ بر میزان موفقیت مترجم در برگردان متن به زبان فارسی.
- بررسی ترجمه‌های متعدد یک مترجم از یک اثر واحد در ویرایش‌های مختلف برای تحلیل رشد حرفه‌ای و تحول رویکرد ترجمه‌ای او.

منابع

- آلبوم، میچ (۱۳۸۲) سه‌شنبه‌ها با موری، ترجمه مریم سلیم و منیره سلیم، تهران، سنبله.
- (۱۴۰۰) سه‌شنبه‌ها با موری، ترجمه ماندانا قهرمانلو، تهران، قطره
- افروز، محمود (۱۳۹۹) «ارتقای الگوی کارمن والرو گارسس (۱۹۹۴) از رهگذر بررسی ترجمه‌های انگلیسی شاهکار سورنالیستی هدایت»، ادبیات پارسی معاصر، سال دهم، شماره ۲، صص ۵۱-۷۴.
- <https://doi.org/10.30465/copl.2021.6146>
- افضلی، علی و لیلا اسدالهی (۱۳۹۸) «کاربست نظریه کارمن والرو گارسس در نقد ترجمه ادبی (مورد مطالعه: تعریب صالح‌الجعفری از رباعیات خیام)»، کالج زبان‌ها، شماره ۴۰، صص ۸۳-۱۰۵.
- امرای، محمدحسن (۱۳۹۷) «نقد و ارزیابی کیفیت ترجمه قرآن کریم آیت‌الله یزدی بر اساس نظریه گارسس (۱۹۹۴م) (مطالعه موردی: سوره بقره)»، مطالعات ترجمه قرآن و حدیث، شماره ۱۰، صص ۴۶-۱.
- تاج‌الدین، سپیده و علی‌اکبر نورسیده (۱۴۰۲) «خوانش ده فصل اول از ترجمه «الجملة الثانية» کتاب القانون فی الطب ابن سینا» بر اساس الگوی کارمن گارسس»، مجموعه مقالات دومین همایش ملی کارآفرینی و تجاری سازی رشته زبان و ادبیات عربی، دانشگاه سمنان، صص ۳۳۱-۳۴۴.
- رشیدی، ناصر و شهین فرزانه (۱۳۹۰) «ارزیابی و مقایسه ترجمه‌های فارسی رمان انگلیسی شاهزاده و گدا اثر مارک تواین بر اساس الگوی گارسس (۱۹۹۴)»، زبان پژوهی، شماره ۳، صص ۵۷-۱۰۸.
- <https://doi.org/10.22051/jlr.2014.1058>.
- (۱۳۹۲) «ارزیابی و مقایسه دو ترجمه فارسی از رمان انگلیسی دن کیشوت اثر میگوئل دو سروانتس بر اساس الگوی گارسس (۱۹۹۴)»، زبان و ادب فارسی، شماره ۱۵، صص ۴۱-۵۶.
- https://sanad.iau.ir/journal/farsij/Issue/41360?utm_source=chatgpt.com
- رئیزی مبارکه، نفیسه (۱۴۰۲) «نقد و ارزیابی معادل‌یابی واژگانی در ترجمه عربی تاریخ بیهقی بر اساس الگوی گارسس»، نقد تحلیل و زیبایی‌شناسی متون، شماره ۱۸، صص ۵-۲۹.
- <https://www.noormags.ir/view/en/articlepage/2084321/>
- صیادانی، علی و سیامک اصغریور و لیلا خیراللهی (۱۳۹۶) «نقد و بررسی ترجمه فارسی رمان «قلیل اللیل» با عنوان «دل شب» بر اساس الگوی گارسس»، پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی، شماره ۱۶، صص ۸۷-۱۱۸.
- <https://doi.org/10.22054/rctall.2017.7818>

غلامی بروجی، نجمه (۱۳۹۴) بررسی مقابله‌ای ترجمه شمس‌الملوک مصاحب و رضا رضایی از رمان غرور و تعصب بر اساس مدل گارسس (۱۹۹۴)، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی مرودشت، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی به راهنمایی ناسرین فخر.

فرهادی، پروین (۱۳۹۲) بررسی، نقد و ارزیابی ترجمه متون عربی (مطالعه نقد و ارزیابی آثار ترجمه‌شده غسان کفانی در سه بخش قصص، روایات و مسرحیات)، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه تهران، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، به راهنمایی جواد اصغری.

فرهادی، رعنا (۱۳۹۷) بررسی ترجمه‌های قرآن کریم براساس مدل گارسس (مطالعه موردی: سوره‌های الطور، الحاقه و البلد در ترجمه‌های بهاء‌الدین خرمشاهی، طاهره صفارزاده و محمود حسن شیخ‌الهند)، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، به راهنمایی مهین حاجی‌زاده.

متقی‌زاده، عیسی و علی حاجی‌خانی و سمیه مدیری (۱۴۰۰) «ارزیابی کیفیت ترجمه حکمت‌های نهج‌البلاغه با تکیه بر مدل کارمن گارسس (مطالعه موردی: ترجمه شهیدی و دشتی)»،

پژوهش‌های ادبیات تطبیقی، سال نهم، شماره ۲، صص ۵۳-۸۷.

https://clrj.modares.ac.ir/article_6002.html?utm_source=chatgpt.com

Album, M. (1994) *Tuesdays with Morrie*, London, England, Sphere.

Garcés, C. V. (1994) A methodological proposal for the assessment of translated literary works: A case study, *The Scarlet Letter* by N. Hawthorne into Spanish. *Babel*, 40(2), 77- 102. <https://doi.org/10.1075/babel.40.2.03val>.
<https://doi.org/10.1075/babel.40.2.03val>

Delisle, J. (1980) *L'Analyse du discours comme méthode de traduction*. Ottawa: Editions de l'Université d'Ottawa.

Mounin, G. (1963) *Les problèmes théoriques de la traduction*. Paris: Gallimard. Translation into Spanish by Julio Lago Alonso, 1971, 1977. *Los problemas teóricos de la traducción*.

Newmark, P. (1988) *A textbook of Translation*. New York: Prentice- Hall.

Nida, E. (1976) "A Framework for the Analysis and Evaluation of Theories of Translation" in *Translation: Applications and Research*. Brislin, R.W. (edt.) New York, Gardner Press, 47-91.

Santoyo, J.C. (1985) *El delito de traducir*. León: Universidad de León, Servicio de Publicaciones.

Vazquez- Ayora, G. (1977) *Introducción a la Traductología*. Washington D.C.: Georgetown University Press.

Vinay, J.P. & Darbelnet, J. (1958/1977) *Stylistique comparée du français et de l'anglais*. Paris: Didier.